

Josef Mánes



Josef Mánes * 12. 5. 1820 v Praze † 9. 12. 1871 v Praze, pochován na Olšanských hřbitovech, český malíř a ilustrátor

Narodil se v rozvětvené malířské rodině. Základy malířství získal u svého otce malíře Antonína Mánesa, od roku 1835 studoval na Akademii výtvarných umění u svého strýce Václava Mánesa a u profesora Františka Tkadlíka, u něhož se naučil přesné a pečlivé kresbě. Po jeho smrti roku 1840 studoval u mnichovského malíře Christiana Rubena, ředitele pražské Akademie.

S otcem procestoval o prázdninách valnou část Čech. V letech 1844 - 46 studoval v Mnichově za podpory své sestry Amálie. Původně se chtěl věnovat monumentální a historické malbě a doufal v akademickou kariéru, ale nepřátelský postoj ředitele Rubena ke všemu českému to Mánesovi znemožnil. Od roku 1847 se Josef Mánes živě účastnil uměleckého i kulturně osvětového života v Praze, zejména pak měly na něj vliv události roku 1848. Mánes patřil k vůdcům Jednoty umělců výtvarných, byl členem [Slovanské lípy](#) a působil při ustavení a jako první předseda výtvarného výboru [Umělecké besedy](#). Účastnil se většiny českých a slovanských aktivit. Roku 1849 odjel na pozvání hraběte Sylvy-Tarouccy na jeho zámek v Čechách pod Kosířem na Hané. Pobýval zde u svých příznivců s přestávkami téměř dvě desetiletí. Odsud podnikal cesty do ostatních krajů Moravy, na Slovensko, do Slezska i Polska, kde studoval venkovské typy a slovanské kroje, neboť se svým bratrem zamýšlel vydat jejich album, což se bohužel neuskutečnilo. Roku 1867 se účastnil ruské pouti na výstavu do Moskvy. Josef Mánes byl člověk nepraktický, nebyl obratný v získávání zakázek. Kalendářní deska pro orloj na Staroměstské radnici byla jednou z mála jeho veřejných zakázek. Již od roku 1866 byly na něm patrné známky duševní choroby. Již dosti nemocný odjel roku 1870 s pomocí Vojtěcha rytíře Lanny do Říma, odkud ho sestra Amálie již velmi zchátralého odvezla domů.

Zemřel o rok později v Praze. [Jan Neruda](#) psal k jeho smrti nekrolog. Na zámku v Čechách pod Kosířem je Památník Josefa Mánesa.

Mánesova rodina

Otec malíř Antonín Mánes (1784 - 1843) byl ředitelem krajinářské školy Akademie výtvarných umění a zakladatelem české krajinářské školy 19. st. Matka M. Schwidnerová, svatba s Antonínem roku 1815, zemřela roku 1851 Strýc Václav Mánes (1793 - 1858) byl ředitelem pražské malířské akademie Sestra Amálie Mánesová (1817 - 1883), malířka a kreslířka. Jako nejstarší ze sourozenců žila s oběma bratry a starala se o společnou domácnost. Bratr Quido Mánes (1828 - 1880), malíř, kreslíř a ilustrátor.

Mánes a Praha

Narodil se v Kozí ulici čp. 799. V domě U Obecního dvora č. 5 v šestiboké věži na střeše býval ateliér rodiny Mánesů.

Na orloji Staroměstské radnice je kopie jeho kalendářní desky, jejíž originál je uložen v Muzeu hl. m. Prahy.

Litinová mřížka kolem rotundy sv. Kříže na rohu Konviktské ulice byla vyrobena podle Mánesova návrhu. Původně byla rotunda určena ke zbourání, zásahem [Umělecké besedy](#) z iniciativy Břetislava Mikovce a Josefa Mánesa byla zachráněna.

Mánesovy obrazy jsou v kostele Cyrila a Metoděje v Karlíně, dveře jsou

zdobený dle jeho návrhů.

Mánesovi bydleli také v nádvorním pavlačovém bytě v průchozím Hlávkově domě mezi dnešní Jungmannovou a Vodičkovu ulicí.

Ve Spálené ulici 26 na Novém Městě sourozenci Mánesovi bydleli, o domácnost obou bratrů se starala sestra Amálie. Zde Josef Mánes i zemřel. Josef Mánes se svým bratrem Quidem i sestrou Amálií jsou pohřbeni na Olšanských hřbitovech V. - 7

Na památku Josefa Mánesa byl nazván jeho jménem most přes Vltavu od Rudolfiny na Klárov.

Jeho jméno nese i budova Mánesa na Masarykově nábřeží 250, sídlo výtvarných organizací a výstavní síně Mánes

Poblíž Mánesova mostu na Alšově nábřeží byl odhalen v roce 1951 Mánesův pomník od Bohumila Kafky.

Dílo

Josef Mánes byl prvním českým malířem 19. st., který vytvořil dílo svým obsahem a povahou ryze národní, zakladatelem a klasikem českého novodobého umění. Pro výtvarné umění byl tím, čím byla [Božena Němcová](#) pro literaturu a Bedřich Smetana pro českou hudbu. Mánesovo umění má pro české malířství o to větší význam, že poslední významní malíři před ním žili asi o dvě století dříve - barokní malíř Karel Škréta (1610 - 74) a Petr Brandl (1668 - 1735). Až Josef Mánes dostal české výtvarné umění opět na přední místo. Ve své době Mánes nebyl dostatečně oceňován, dnes je však považován za jednoho z nejvýznamnějších umělců. Z jeho buditelského díla tryská obdiv a láska k rodné zemi a jejímu lidu. Zformoval ideál českého a slovanského hrdiny, vyjádřil typické znaky českého člověka, oslavil jeho život a práci. Na Mánesovo dílo navazovali zejména umělci generace 70. let, spjatých s výzdobou Národního divadla. Zasáhl do všech oblastí malířství od nástěnné malby až po knižní ilustraci. Způsob Mánesovy malby je na rozhraní rokoka a romantismu, avšak s výraznými realistickými prvky.

1. Roku 1839 vystavil svůj první obraz Pobožnost krále Davida.
2. Ve 40. letech kromě portrétů a náladových studií hornatých krajin maloval obrazy romantického typu jako Orlí hnízdo, Smrt Lukáše Leydenského, Poutník a Hrobník. Roku 1846 vystavoval v Mnichově a v Praze obraz Setkání Petrarce s Laurou v Avignonu (1844 - 46).
3. Byl jedním z prvních českých malířů, kteří se soustavněji zabývali folklorem, studoval slovanské kroje, ilustroval národní písně. Maloval i přírodu, kterou studoval v nespočetných kresbách květů, stromů a rostlin.
4. Pro hraběcí rodinu svých přátel na Hané Sylva-Taroucca namaloval kromě dekorací, drobných dávků a portrétů obraz Líbáňky na Hané, Ukolébavka, kolorovanou kresbu Hanačky, cyklus 15 akvarelů s dětskými motivy s názvem Život na panském sídle a v 50. letech sérii drobných maleb, např. Na

výletě, V létě aj. Namaloval podobizny neteří zámeckého pána Karoliny a Františka O`Hegertyových, dvě kompozice Léto a Podzim a Zima a Jaro, rozměrnou supraportu se znakem Sylva-Taroucců a s figurální výzdobou aj.

5. Maloval rozsmárné, humorné i ironické drobnější kresby a akvarely i pohádkové výjevy, např. Zahradník a květiny, Soumrak nebo Venušina sluj.

6. V roce 1849 byl vyslán na říšský sněm do Kroměříže, aby tam portrétoval zástupce lidu, nakreslil tehdy [dr. Riegra](#), dr. Strobacha a dr. Pinkase. Nejslavnější jeho portrét je obraz Josefiny. V něm vytvořil ideální a dokonalý ženský portrét. Kdo byl modelem k Josefině se přesně neví, existuje domněnka, že to byla Fanyňka Štovićková, venkovanka, která sloužila u Mánesů a která stála modelem k obrazům nahé ženy Jitro a Večer, Marie Magdalena aj. Josef Mánes s ní měl v roce 1850 nemanželskou dceru Josefinu. Jeho sestra Amálie však ve snaze zachránit bratrovo štěstí a pověst Fanyňku vyhodila. Jejich dcera byla pak matkou malířky Hovorkové-Skaličkové.

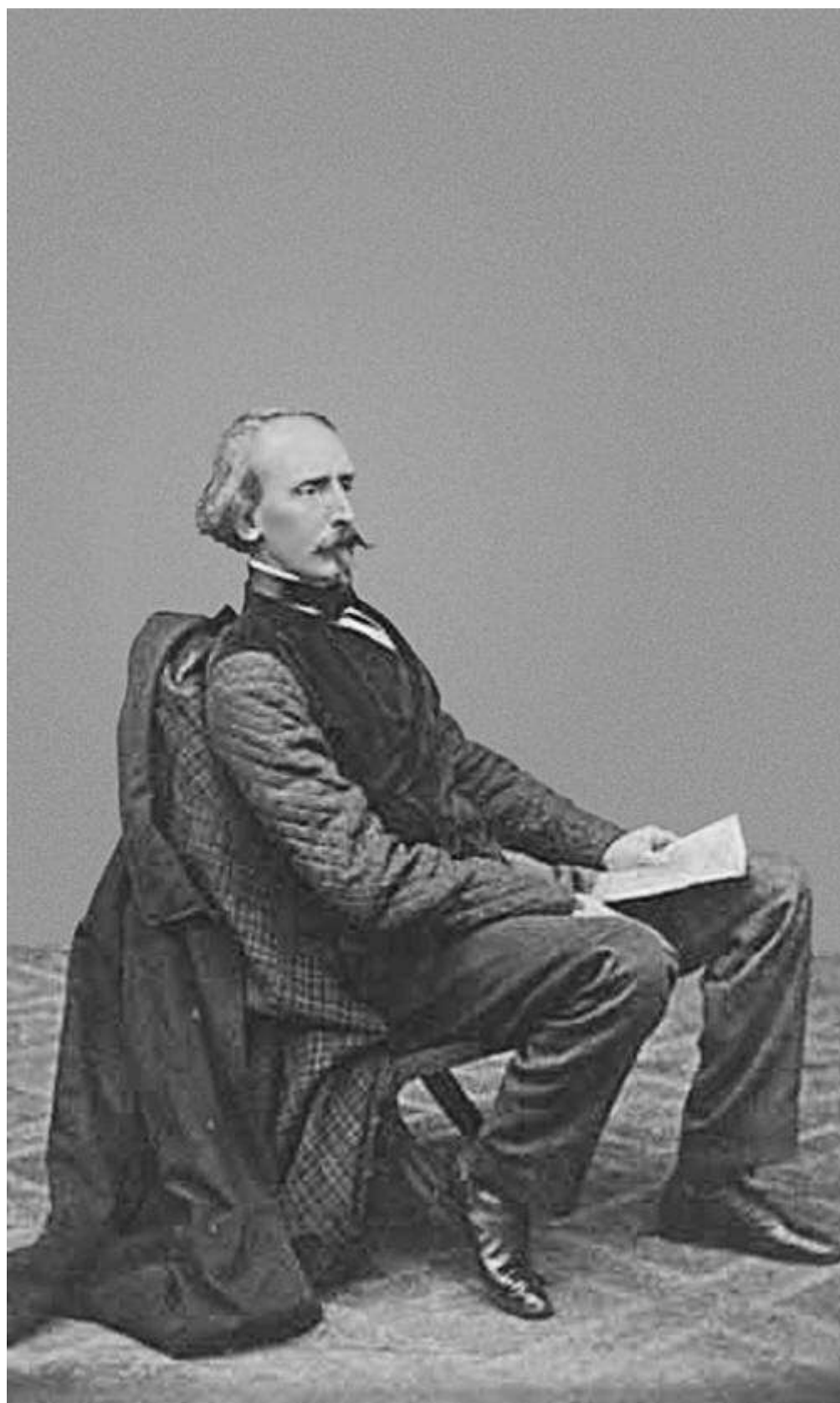
7. Kromě portrétní tvorby se zabýval ilustrováním, např. obálka pro Slovenské pověsti [Boženy Němcové](#), a návrhy pro umělecké řemeslo a průmysl, včetně knižní vazby, např. sborníku poezie a prózy Perly české (1855). Za vrchol své ilustrační práce považoval ilustrace k Rukopisu královédvorskému, kde poprvé vytvořil mánesovské národní figurální typy, pro nezáměr odběratelů vyšly však jen první dva sešity.

8. Navrhoval rovněž uniformy studentským a občanským gardám. Od konce 50. let navrhoval malované prapory Sokola, mimo jiné i původní sokolský kroj, a uniformy studentským gardám. Rovněž navrhoval prapory pěveckých a čtenářských spolků Hlahol, Záboj a Ratibor, prapor Jednoty Říp aj. V roce 1860 namaloval slavnou Slovenskou rodinu.

9. V roce 1863 připravoval nákresy 8 větších a 12 menších figurálních medailonů pro dveře kostela sv. Cyrila a Metoděje v Karlíně. Pro oltář téhož kostela namaloval postavy českých patronů a dvě velké dekorativní malby k slavnosti svěcení chrámu. V roce 1865 počal tvořit své stěžejní dílo Orloj: dvanáct medailonů kalendária tvoří dvanáct alegorií zobrazujících typickou práci lidí na venkově v příslušném měsíci roku.

10. Jména dalších Mánesových obrazů: Skalnatý kraj, Měsíční noci, cyklus Musica, Oldřich a Božena, Soumrak, V. Čudová, Liptovský gazda, M. Kurincová, Políbení, Při měsíčku, Uvítání hosta na zámku, Švadlena, Podobizna paní Bělské, V létě, Labská krajina, Řípský kraj a mnoho dalších.

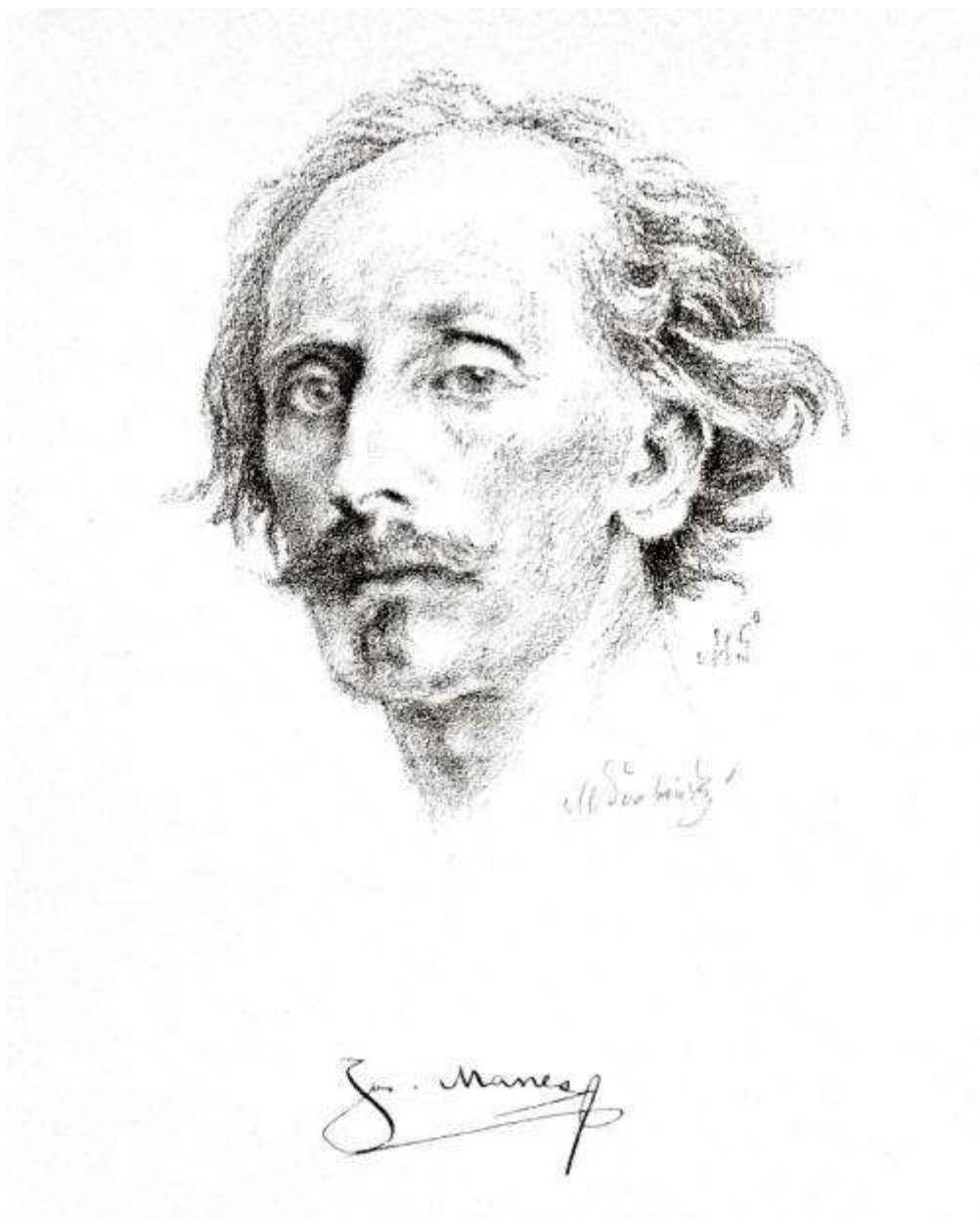
Mánesova díla jsou v majetku Národní galerie Praha, v Muzeum hl. m. Prahy, v Galerii výtvarných umění Ostrava, na zámku v Českém Krumlově aj.





Portrét Josefa Mánesa od Maxe Švabinského, litografie





Výstavy

SVU Mánes, Praha, 1903

Jubilejní výstava Národní galerie v Praze, 1920

J. M. 1820 - 1871, Národní galerie Praha, 1972

Výstava Josefa Mánesa i jeho otce, strýce, bratra a sestry v Berouně, 1988

Krajina v díle J. M., Národní galerie v Anežském klášteře, Praha, 1991

Malířská rodina Mánesů v paláci Kinských, Praha, 2003

www.payne.cz